

De ongevallenindexcijfers 1986

De arbeidsongevallenstatistiek van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden wordt aangeduid met de term 'ongevallenindexcijfers'. Dit is een verwarrend begrip. Toch is nog voor de aanduiding 'indexfrequentie' en 'indexverzuim' gekozen omdat deze termen bij de deelnemende arbeidsorganisaties zijn ingeburgerd.

Arbidsongevallenregistratie van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA)

Al jaren verzorgt het Veiligheidsinstituut – sinds kort met de Stichting CCOZ gefuseerd tot Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden, NIA – een verzuimregistratie van arbeidsongevallen. Het betreft een registratie waaraan arbeidsorganisaties op basis van vrijwilligheid deelnemen. Doel is het bieden van een mogelijkheid tot vergelijking van de eigen ongevallencijfers met die van andere bedrijven en instellingen. Elke deelnemende arbeidsorganisatie levert de eigen ongevallencijfers en krijgt in ruil daarvoor, ongeveer een half jaar na beëindiging van het statistiekjaar, een boekje met bewerkte gegevens over de hele groep deelnemers.

In het boekje zijn de ongevallencijfers gerangschikt naar bedrijf, bedrijfstype (SBI-code), bedrijfstype en bedrijfsgrootte, en de totale groep. In het statistiekjaar 1986 is het aantal deelnemers aan de registratie uitgegroeid tot 412 arbeidsorganisaties met in totaal ruim 26 000 werknemers.

In 1986 zijn enkele veranderingen in de berekening en weergave van de ongevallencijfers doorgevoerd. Werd de verzuimduur eerst weergegeven in werkdagen, in 1986 is overgestapt op registratie in kalenderdagen. Daardoor worden enige registratietechnische problemen met ploegendienst en deeltijdwerk omzeild, en wordt bovendien aangesloten bij de methodiek van ziekteverzuim registreren van GAK, NIPG en NIA. Bij de indeling naar bedrijfstype is nu gekozen voor de Standaard Bedrijfsindeling. De SBI-code wordt door het CBS gehanteerd, en heeft ten opzichte van de tot 1985 gebruikte bedrijfstypen-indeling het voordeel dat er niet een grote groep arbeidsorganisaties in de categorie 'overige bedrijven' ingedeeld wordt. In de publikatie over 1986 zijn overigens zowel de indeling naar bedrijfstype in werkdagen (de oude methode) als naar SBI-code in kalenderdagen weergegeven. In het statistiekjaar 1987 is de opzet van de ongevallenregistratie verder aangepast: voorheen vormden totaal-gegevens per bedrijf de basis van de registratie. Vanaf 1987 is gekozen voor een registratie per ongeval. Dat betekent dat het nu mogelijk is onderscheid te maken tussen kort- en langdurend verzuim. Bovendien kunnen bedrijven nu naar keuze extra gegevens registreren, nl. leeftijd, lengte dienstverband, geslacht, soort dienst (dagdienst/andere dienst), aantal werkuren per week en leidinggevend niveau (wel/niet leidinggevend). De statistiek zal in 1987 tenminste de volgende gegevens bevatten: frequentie per 100 werknemers, gemiddelde verzuimduur en verzuimpromillage. De gegevens worden ingedeeld naar kort- en langdurend verzuim en naar bedrijfsgrootte.

De statistiek in deze vorm kan deelnemende arbeidsorganisaties tot hulp zijn bij het voldoen aan de eisen die de Arbwet artikel 10 stelt aan weergave van ongevallencijfers.

De arbeidsongevallenstatistiek van het NIA moet uitdrukkelijk niet gezien worden als landelijk representatief. Voor representativiteit zou een vele malen grotere groep bedrijven en instellingen moeten deelnemen dan nu het geval is. Een vergelijkingsmogelijkheid geeft de statistiek echter wel. Het is voor deelnemende arbeidsorganisaties mogelijk vragen te beantwoorden als: 'zijn onze ongevallencijfers hoog of laag vergeleken met die van een aantal vergelijkbare bedrijven of instellingen'.

Op het moment wordt overwogen de presentatie van de statistiek op bepaalde punten uit te breiden om de gebruikswaarde voor de deelnemers te verhogen. Ook uitbreiding van het aantal deelnemers zou de mogelijkheden van de statistiek positief beïnvloeden. Bedrijven en instellingen die interesse hebben voor de statistiek wordt verzocht contact op te nemen met het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden, De Boelelaan 30, 1083 HJ Amsterdam, telefoon 020-5498510, Mevrouw J. Koetsier.

Vanaf statistiekjaar 1986 wordt er, naast een boekje voor deelnemende arbeidsorganisaties, een publicatie voor andere belangstellenden uitgebracht. Hierin zijn de gegevens naar bedrijfstak en de totale groep opgenomen, de gegevens op bedrijfsniveau ontbreken. Het boekje 'Arbidsongevallen 1986' is te bestellen bij het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden (NIA), De Boelelaan 30-32, 1083 HJ Amsterdam, telefoon 020-5498611.

Wolters, S. Arbidsongevallen 1986; Kengetallen bij 412 bedrijven en instellingen. Amsterdam: Stichting CCOZ, 1987.

Men spreekt van een index, wanneer de cijfers van een bepaald jaar als uitgangspunt worden genomen en de cijfers van volgende jaren daaraan gerelateerd worden. De ongevallencijfers van het NIA zijn geen indexcijfers, aangezien ze niet aan andere jaren gerelateerd worden. Toch is nog voor de aanduiding 'indexfrequentie' en 'indexverzuim' gekozen vanwege het feit dat deze termen ingeburgerd zijn bij de deelnemende arbeidsorganisaties.

De ongevallenindexcijfers over 1986

worden gegeven in tabel 1. De hier weergegeven indexverzuim is berekend in kalenderdagen en daarom niet rechtstreeks vergelijkbaar met cijfers uit vorige publikaties.

De indexfrequentie is vergeleken met 1985 afgenomen, de indexverzuim is iets gestegen. Door de enorme toename van het registratiebestand in 1986 (met 148 bedrijven en ruim 50 000 werknemers) kan men hier nauwelijks conclusies aan verbinden.

De ongevallenfrequentie volgt in de loop der jaren geen duidelijk patroon,

maar lijkt toch een iets dalende lijn te vertonen (tabel 2). Men moet er, zoals hiervoor aangegeven, rekening mee houden, dat de groep registreren de bedrijven in die jaren niet steeds dezelfde samenstelling had, zodat men voorzichtig moet zijn met interpretatie van verschillen.

Ook in andere ongevallenstatistieken is echter een daling in het optreden van arbeidsongevallen waarneembaar. De Statistiek der Bedrijfsongevallen van het CBS die over een veel grotere groep bedrijven en werknemers

Tabel 1. Totaaloverzicht van de kengetallen van arbeidsongevallen bij 412 arbeidsorganisaties: de ongevalindexcijfers 1986

	<i>SBI-klasse</i>	<i>Aantal arb. organisaties</i>	<i>Aantal werk- nemers</i>	<i>Indexcijfers IF</i>	<i>IV¹</i>	<i>Aantallen over-leden²</i>	<i>blijvend letsel³</i>
1	Land-, tuin- en bosbouw	2	3746.0	2.83	24.7	0	3
2	Delfstoffenwinning	6	7217.3	0.89	58.6	0	0
3	Voed.- en genotmid. ind.	40	18764.8	3.69	19.8	1	8
4	Textiel en lederwaren ind., excl. kleding	8	1917.0	4.28	29.7	0	0
5	Hout- en meubelind., excl. metalen meubelen	6	560.9	4.64	25.6	0	0
6	Papier- en papierw. ind.	13	5186.0	4.15	29.9	0	2
7	Grafische industrie, uitgeverijen	7	3339.0	1.98	21.4	0	0
8	Aardolie- en steenkoolverw. ind.	7	8152.0	0.60	39.5	0	0
9	Chemische industrie	51	37845.2	1.43	24.3	0	2
10	Kunstm. en synthetische garen- en vezelind., rubber- en kunststofverw.	11	10978.0	3.13	22.5	0	2
11	Boumateriaal-, aardewerk- en glasind.	10	3577.0	3.58	19.6	0	1
12	Basismetalaal industrie	11	6185.0	4.48	28.5	0	5
13	Metaalproduktenind., excl. machines en transp.	36	14414.0	3.48	21.4	0	10
14	Machine-industrie	14	11556.5	1.81	19.7	0	1
15	Electrotechn., instr. en optische ind.	12	11031.0	0.89	22.4	0	0
16	Transportmiddelen ind.	17	15225.0	3.62	22.2	0	1
17	Overige industrie	2	1392.0	1.65	22.7	0	0
18	Prod./distr. van electr., gas, water; warmtevoorz. e.d.	28	23654.0	1.32	27.8	1	2
19	Bouwnijverheid	2	248.0	2.42	30.8	0	0
20	Groothandel	16	4637.4	1.32	26.3	0	0
21	Detailhandel en reparatie bedr. voor gebruiksgoed.	9	5129.0	1.46	23.1	0	0
22	Transport-, opslag- en communicatiebedrijven	10	46245.0	3.85	26.6	8	3
23	Bank- en verzekerings- wezen, expl. en handel o.g., zakelijke dinstverl.	6	1056.2	0.38	5.3	0	0
24	Openb. bestuur, defensie, wettelijke sociale verz.	4	784.0	0.51	51.8	0	1
25	Onderwijs	20	1550.0	0.26	12.5	0	0
26	Gezondheids- en veterinaire diensten	19	4417.3	0.52	31.4	0	0
27	Maatschappelijke dienstverlening	36	7488.1	0.23	34.5	0	2
28	Sociaal-culturele inst., research-inst., overige sociale org.	9	4524.0	0.27	14.2	0	0
Totaalcijfers 1983		294	302110	2.4	± 21.0	5	39
Totaalcijfers 1984		290	225278	2.9	± 24.5	8	35
Totaalcijfers 1985		264	211896	2.6	± 23.6	12	64
Totaalcijfers 1986		412	260820.2	2.41	24.8	10	64

1. De frequentie-index (IF) en de verzuimindex (IV) zijn als volgt gedefinieerd:

IF = aantal letsels per 100 werknemers met verzuim van minimaal één dag na ongevalsdag, inclusief de ongevallen met blijvend letsel en dodelijke afloop.

IV = aantal verloren arbeidsdagen per ongeval, zonder 'fictieve' verliesdagen voor blijvend letsel en dodelijke afloop.

2. Dodelijke afloop, direct of later.

3. Blijvende, gehele of gedeeltelijke invaliditeit.

mers registreert, namelijk alle werknemers die krachtens de Ziektewet verzekerd zijn bij de bedrijfsverenigingen, laat een sterk dalende lijn zien: van een frequentie van 2,8 ongevallen per 100 werknemers in 1975 naar een frequentie van 1,8 in 1985 (Statistiek der Bedrijfsongevallen 1985).

Waarom ligt de frequentie zoveel lager dan in de NIA-ongevallenstatistiek? Daarvoor zijn verschillende verklaringen te bedenken, hoewel van geen van de aan te wijzen oorzaken duidelijk is of deze werkelijk van invloed is. Door Prins (1984) is gewo-

zen op de onderregistratie in de landelijke ongevallenstatistiek. Mogelijk is de onderregistratie in de NIA-statistiek kleiner van omvang door minder administratieve lagen en een ander soort relatie tussen bedrijf en registrerende instantie.

De werknemerspopulatie op basis waarvan de relatieve ongevalencijfers bij het CBS berekend worden, is een schatting op basis van de Arbeidskrachtentelling.

De NIA-statistiek gaat uit van de personeelssterkte zoals die door de deelnemende arbeidsorganisaties wordt opgegeven en die daarom naar

we mogen aannemen veel nauwkeuriger is. Of dit een verhogend dan wel een verlagend effect heeft op de ongevalencijfers is onduidelijk.

Tenslotte is de samenstelling van de groepen verschillend: sommige bedrijfsklassen zijn in de NIA-statistiek voor bijna de helft vertegenwoordigd (bijvoorbeeld chemische industrie, nutsbedrijven), van sommige andere bedrijfsklassen neemt slechts een fractie deel aan de registratie. In de Statistiek der Bedrijfsongevallen zijn bijna alle bedrijfsklassen in hun geheel vertegenwoordigd, wat tot meer betrouwbare ongevalencijfers leidt. ►

Tabel 2. Ongevallenindexcijfers over de jaren 1976-1985

jaar	aantal bedrijven	aantal werknemers	indexcijfers	
			index frequentie	index verzuim (in werkdagen)
1976	487	378.114	3.0	15.0
1977	472	381.487	3.0	15.5
1978	444	381.189	2.7	17.7
1979	433	390.813	3.0	15.1
1980	404	372.999	2.8	16.9
1981	329	331.910	3.1	17.0
1982	285	263.790	2.7	17.3
1983	294	302.110	2.4	15.0
1984	290	225.278	2.9	17.5
1985	264	211.896	2.6	16.9
1986	412	260.820	2.4	17.7

Bron: de door het Veiligheidsinstituut (thans NIA) jaarlijks in De Veiligheid gepubliceerde overzichtstabellen

Minder ongevallen door daling ongevalsrisico's. Foto: Studio 3/Chris Pennarts

Dat ook in deze statistiek met foutenbronnen of vertekening rekening gehouden moet worden, is door Smit (1984) uitvoerig beschreven. Zoals vermeld vertonen zowel de Statistiek der Bedrijfsongevallen als de Ongevallenindexcijfers een dalende lijn wat de frequentie van ongevallen betreft. Er lijkt geen reden aanwezig om aan te nemen dat er in de loop der jaren verandering is gekomen in de foutenbronnen die de hoogte van de ongevallencijfers vertekenen, zoals onderregistratie. De daling van de ongevalsfrequentie zal waarschijnlijk een werkelijke daling van de ongevalsrisico weerspiegelen.

S. Andriessen

Wetenschappelijk medewerkster NIA

Literatuur

- Centraal Bureau voor de Statistiek. Statistiek der Bedrijfsongevallen 1985. Den Haag: Staatsuitgeverij, 1986.
Prins, R. Ongevallen in het licht van de officiële cijfers. Over de 'onderregistratie van arbeidsongevallen in Nederland'. Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg 62 (1984) nr. 9, 362-368.
Smit, H.A. Epidemiologie van Bedrijfsongevallen deel 2. Leiden: NIPG-TNO, 1984.

Boekbespreking

LHC: London Hazards Centre

LHC, in 1984 opgericht, wil mensen in Londen ondersteunen bij het bestrijden van gevaren op het werk en elders. LHC helpt bij juridische zaken, bij organisatie van campagnes en heeft ook meetapparatuur beschikbaar! LHC heeft informatie over duizenden gezondheidsgevaren, onder andere sick buildings, gewelddadigheid tegen buschauffeurs, asbest in scholen, houtconserveringsmiddelen, beeldschermen en 'repetition strain injury'. LHC houdt er een fikse bibliotheek op na, geeft publikaties uit in gewone taal en publiceert vijf keer per jaar een nieuwsbrief. Lid worden kan en kost £ 5, groepen £ 10 (308, Gray's Inn Road, London WC 1X 8DS). ■

Fluorescent lighting: a health hazard overhead

LHC, London, 1987, 8 blz., ISBN 0 948974 01 X, prijs £5.

Te leen in de NIA-bibliotheek onder nummer 87-741/LK.

Werkplekverlichting bestaat uit daglicht en kunstlicht; meestal is het laatste een fluorescente lichtbron, de wijdverbreide TL-buis. Economisch, maar wat kost het de werker? Veel voorkomende klachten betreffen verblinding, direct of door weerkaatsing, en flikkering. Het laatste kan tot stroboscopische effecten leiden, zodat roterende machinedelen stil lijken te staan. Lichtbron, ongelukkenbron! Verdere gevaren betreffen UV-straling, microgolven, PCB- en soms kwiklekages.

Bekend zijn de volgende effecten van TL-verlichting: hoofdpijn, oogirritatie, stress, allergische huidreacties, dermatitis, fotosensibilisatie door UV, en gedragsstoornissen, met name door de flikkering (hyperactiviteit) en microgolven. Concentratiestoornissen en beoordelingsfouten, en daarmee ongevallen, nemen toe. Wat kun je doen? Streven naar maximaal daglicht – met zijn weldadige intensiteitswisselingen. Opletten dat er voldoende licht is van de juiste soort en gerichtheid, er op toezien dat flikkerende TL-buizen – met hun gewelddadige intensiteitswisseling – onmiddellijk vervangen worden.

Het boekje bevat ten slotte tips om weerkaatsing te verminderen, een checklist om je werkplek te toetsen, vele referenties en adressen voor verdere informatie. ■